

ПРАКТИКА ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я ЯК ПОСИЛЕННЯ СУБ'ЄКТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У статті показано, що важливим чинником розвитку здоров'я особистості є психологічне супроводження в *сенситивний для цього період* - підлітковий та юнацький вік, зокрема в освітньому середовищі.

Результати формувального експерименту свідчать: підлітки та юнаки у процесі супроводження «перетворюють» своє психологічне здоров'я на особливий «об'єкт турботи» особистості - емоційно-когнітивного ставлення, рефлексивного оцінювання та переживання психологічного благополуччя, які розвивають у них якості суб'єктності, функції регуляції як психологічні засоби становлення суб'єкта життя. Джерел – 6.

Ключові слова: внутрішні системні чинники розвитку, «навчання» здоров'ю, особистісне ставлення до здоров'я, психологічне благополуччя, психологічне супроводження, суб'єктність.

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси, що відбуваються в сучасному українському суспільстві, спричинили появу чималої кількості нових галузей професійних діяльностей. Однією з них можна вважати становлення галузі психологічного супроводження та психологічної допомоги як проєктування певної соціальної практики в освітньому середовищі, що має на меті сприяння молодій людині в адаптації до складних та стресогенних умов життя та навчання, виробіток уміння вирішувати психосоматичні, екзистенційні та духовні проблеми особистісного життя, зокрема й в сфері захисту здоров'я особистості в освітньому просторі. Реалізація цих завдань багато в чому залежить від проєктувальних, технологічних здібностей психолога-практика та комунікативної складової його професійної компетентності [1; 5]. Адже такий психолог має вміти застосовувати свої професійні знання та здатності для віднаходження форм і методів роботи, що відповідають соціальній ситуації іншої особистості (клієнта) та визначають результативність надання професійної допомоги з проблеми психології ставлення людини до свого здоров'я як базового ресурсу її буття. Відтак, становлення та збереження продуктивних взаємин із клієнтом, неупереджене ставлення до нього можливе за наявності такої здатності як ведення програм «навчання здоров'я», тренінгів «щастя» (беатотерапія), «школи філософії здоров'я» (саногенні теорії та теорії щастя), або Інтернет-ресурсів «школа відповідального батьківства», «щасливе материнство» тощо. Останні можуть розглядатися не лише як технології формування здібностей до психічної саморегуляції, а й як форми розвитку позитивних рис людини як чеснот, об'єднаних навколо «сильних» властивостей особи як її усвідомлення екзистенційної цінності здоров'я або як «навчання» захисту психологічного благополуччя свого та інших людей, як вид сприяння у виразі суб'єктної активності молодій людині в царині особистісного (психологічного) й духовного здоров'я [2; 6].

Отже, оскільки, ми звертаємося до певної соціальної практики в освітньому середовищі, що торкається благополучного «життя» тілесного суб'єкта, то варто, на наш погляд, підкреслити внутрішню логіку розвитку людини, у тому числі й в царині збереження особистісного (психологічного) й духовного здоров'я, також важливе робити наголос на

необхідності сприяння у формуванні особливих суб'єктних компонентів особистості як ядрі благополучного «життя».

Юнацький та підлітковий вік відбивають природній потяг молодшої людини до позитивного розвитку особистісного потенціалу (Е.Еріксон). Однак, саме в цьому віці заслуговує на особливу увагу своєрідний «синдром» деструктивного ставлення до здоров'я (паління, пияцтво, інші адикції тощо), який характеризує глобальність деструктивних самоствалень підлітків і юнаків, гострі переживання (життєві стреси), «погане», так зване невалідизоване оточення. Тим більше, що саме у юнацькому віці за умов відсутності відповідних рис, здібностей, умінь виникають грубі порушення психічного здоров'я (Г.Олпорт), а вікову динаміку може поглинути деструктивний тип життєвого розвитку (К.О.Абульханова-Славська). Критичне осмислення літературних даних довело, що «синдром» молодіжного деструктивного ставлення до здоров'я, за умов дефіциту підтримки оточення, парадоксально сполучає її антивітальні спонукання з прагненнями до самоздійснення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний аналіз засвідчив, що порушена проблема «навчання» благополучного «життя» [1], збереження особистісного (психологічного) й духовного здоров'я отримує найповніше розв'язання в рамках суб'єктно-діяльнісної парадигми і відповідній методології, які викладені у класичних працях вітчизняної філософської, психологічної і педагогічної науки (М.А.Бердяєв, О.Ф.Лосєв, І.О.Лоський, В.С. Соловйов; К.О. Абульханова, Г.О.Балл, А.В. Брушлінський, Г.С.Костюк, С.Д. Максименко, В.А.Роменець, С.Л.Рубінштейн, В.І.Слободчиков, В.А.Петровський, В.О. Татенко, Т.М.Титаренко, Н.В. Чепелєва, Ю.М. Швалб; І.Д. Бєх, В.А. Сластьонін, А.С.Огнєв, Н.К. Сергєєв, В.В. Серікова) [за 6].

Теоретичний аналіз показав, що проблема ставлення в царині особистісного (психологічного) й духовного здоров'я у свою чергу знаходить розв'язання у дослідженні емоційно-ціннісного ставлення як форми "цілісної модифікації суб'єкта" (І.Д.Бєх, І.С.Кон, Д.К. Корольов, В.В.Столін), особливостях систем самоствалення людини, що формуються людиною як суб'єктом розуміння і пізнання (Л.Ф.Бурлачук, Л.В.Засєкіна, В.В.Клименко, С.Д.Максименко, Е.Л.Носенко), як розвиток "самості" у персонології (С.Л.Рубінштейн, О.Б. Старовойтєнко, В.А. Петровський), при оцінюванні міри гармонійності типів ставлення психічно здорових людей у системно-генетичному підході, що розвивають ідеї суб'єктності (С.Д.Максименко).

Водночас у західній екзистенційній та гуманістичній психології (А.Маслоу, К. Роджерс, В.°Франкл) був установлений позитивний зв'язок між емоційно-ціннісним ставленням особистості до свого внутрішнього світу, станом її здоров'я та її готовністю до самоздійснення (осмислене життя, екзистенційне буття). Це ознаменувало новий етап дослідження особистісного здоров'я, який пов'язано із застосуванням модельного підходу (Н.Пезешкіан, О.Т.Соколова та ін.) Подібні дані дозволяють говорити про неоднорідність «профілю» благополучного «життя», в якому, окрім «вершинних» якостей особистості є глибинні аспекти, що корелюють з тілесністю, психосоматичними «природними» проявами людини, фізичним «Я» (І.А. Грабська, Р. Шонц та ін.).

У цілому, звернення до феноменів суб'єктності людини у сфері здоров'я як оформлення певної соціальної практики в освітньому середовищі потребує інноваційних технологій, фахівців нового типу, а також тих особистостей клієнтів, які зацікавлені у своєму розвитку. Тобто такий підхід до проектування джерел сутнісного самозбереження людини можливий в

першу чергу на підставах постнекласичної раціональності, за умов настання нового постнекласичного етапу в розвитку наук, зокрема вітчизняної психології та суспільства (Інгельхарт).

Мега статті – визначити психологічне супроводження та психологічну допомогу як особливий вид проектування у сприянні посилення оптимістичних ставлень до себе і свого здоров'я (аттітюди).

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Методи дослідження: психологічне проектування [3; 4], технології формувального експерименту. Загальна чисельність учасників формувального етапу 79 осіб: з них, підлітки і юнаки – учні ЗОШ (33 особи, 2 підгрупи), юнаки-студенти ВНЗ (46 осіб, 3 підгрупи), (всього 79 осіб, групи гендерно збалансовані).

Суб'єктність є вищою формою регуляції поведінки людини. Це активний прояв діяльного ставлення до навколишньої дійсності, що постає як «об'єкт» її перетворювальних прагнень (К.О. Абульханова, Л.І. Анциферова, Г.О. Балл, А.В. Брушлінський, Ю.М. Швалб). Активність в науці же розуміється як функціонально-динамічна якість і структуротвірний чинник особистості, що спрямовує самовизначення людини як суб'єкта життя [6]. При цьому діяльність виступає і формою прояву суб'єктності, й механізмом змін суб'єкта (К.О.Абульханова, В.А.Петровський, Д.Б.Ельконін).

Ураховуючи це, зазначимо ключові положення.

1. Методологічною основою психологічного супроводу оптимізації суб'єктності, особливої якості ставлень підлітків і юнаків або суб'єктних компонентів ставлення, збереження навколо учнівської та студентської молоді валідизуючого оточення є *системний підхід*, який дозволяє оформлювати супроводження як здійснення засад існування динамічної відкритої системи в різних соціальних контекстах (загальний, соціальний, медичний, освітній, соціально-політичний, психологічний тощо). Цей підхід також озброює психологів цілісним поглядом на супровід як галузь практичної діяльності. У якості методологічних підстав такого підходу розглядаються звичайно теорії і концепції, що пояснюють причини формування порушень у розвитку особистості в умовах посилення кризових явищ у царині здоров'я; розкривають шляхи їх компенсації завдяки «навчання» здоров'ю; вказують на проектування як засіб сутісного самозбереження людини. Системний підхід по суті представлений вже як вітчизняні *постнекласичні теорії розвитку системи освіти* в межах суб'єктно-діяльнісної парадигми та культурно-історичного, гуманітарного підходу (І.Д.Бех, С.Д.Максименко, Е.Л.Носенко); концепції активізації особистого потенціалу людини, що дозволяють поглянути на розвиток з позиції ресурсів; вироблення моделей «самопідсилення здоров'я», загалом модельних підходів (А.Ковальчук, О.В.Корнієнко). Останні частіше застосовуються в розвинених країнах як програми health promotion – «підвищення», «посилення» здоров'я з профілактичною метою з урахуванням впливів референтного оточення. Такі моделі швидше є міждисциплінарним поєднанням медичної, освітньої, радикально-політичної реформи навчання здоров'я, до якої додається модель «дій на благо здоров'я». Вони протистоять, звісно, іншій психологічній практиці – особистісній, екзистенційній або духовній психотехніки. Тому останнім часом вони доповнюються гуманістичним напрямком, зокрема технологіями психологічного особистісно-орієнтованого консультування, наприклад, розуміння свого «Я», емпатії тощо.

2. Методологія *оптимізації* в царині особистісного (психологічного) й духовного здоров'я передбачає дотримання *принципу* розвитку цілісного суб'єкта психологічного

супроводу, задіяння особистісних *механізмів* оптимізації. Як базові тези в нас було прийнято такі: «*фасилітація*» – сприяння в посиленні переживання позитивних психічних станів благополуччя та суб'єктних ставлень); «*ампліфікація*» (збагачення процесів особистісної активності рисами суб'єктності, полегшення інтегрованості природної та особистісної природи здоров'я); «*екологізація*» (усвідомлення регуляційних самообмежень у життєздійсненні й нарощування ресурсів оптимальних станів, екологічність середовища). У розробленій програмі вони розглядаються як конструктивні критерії оцінки її ефективності.

3. Усунення причин кризових явищ в охороні здоров'я підлітків і юнаків на сьогодні пов'язується з *особистісно-розвивальним* освітнім середовищем, яке на підставі сприяння розвитку всіх суб'єктів освітнього процесу надає можливості у формуванні профілактичного простору як системи, де можна визначити «мішені» превентивних дій. Цей простір обумовлений його складністю як динамічної системи, де його динамічність і лінійний (а не причинно-наслідковий) характер трансформації визначає людина.

У теоретико-методичному обґрунтуванні програми на основі аналізу існуючих у світі систем організаційних заходів зміцнення здоров'я населення – health promotion наголошується, що психологічний супровід має вибудовуватися як методичне забезпечення спеціальних заходів із використанням різноспрямованих засобів. Це: тренінги (особистісно-розвивальні, життєвих навичок тощо), системи психологічного розвитку, консультативні і терапевтичні технології (терапія щастям, тілесна терапія тощо), що сприяють формуванню тих психологічних якостей і характеристик, які визначають підлітка або юнака як вільного і відповідального суб'єкта.

4. Програмні заходи мають два умовні напрями: *екологічний і континуальний*. Основними мішенями супроводу першого напрямку є готовність соціуму до підтримки здорової поведінки (макросистема); екологічно сприятливе освітнє середовище, що несе особливу культуру оптимізації індивідуальності, реабілітаційне й валідизуюче оточення (екзосистема); базові саногенні компетентності, формування більш безпечної картини світу та осмислення системи ставлень молоддю, де особливого значення набуває тілесний рівень через його ресурсність, життєстійкість, автономність (мікросистема).

Основними мішенями супроводу другого напрямку – є готовність спеціалістів до пролонгованості, безперервності, системності фахового впливу в царині здоров'я (втручання, співробітництво, фасилітація, підтримка).

Такий підхід нам було використано в проєкті «Школа філософії здоров'я» та Інтернет-ресурсі «Моя психологія ставлення до здоров'я», «Відповідальне батьківство», «Як стати щасливим і успішним», що створювались і запроваджувались автором роботи в різних закладах освіти.

5. Інструментами супроводу є програми з оптимізації, розвитку, превенції. Програма оптимізації в царині особистісного (психологічного) й духовного здоров'я спрямована на діагностику й розвиток тих особистісних якостей й умов, що визначають відтворення й підтримання суб'єктної активності підлітків і юнаків як «навчання» благополучного «життя». Ця лінія реалізовувалася в послідовних кроках на окремих дослідницьких майданчиках при впровадженні розробленої організаційно-методичної бази забезпечення супроводу.

Система психологічного супроводження учнів і студентів навчальних закладів, які взяли участь у формувальному етапі експерименту, передбачала такі компоненти: 1) засоби *методико-діагностико-інформаційного комплексу* методичні прийоми щодо суб'єктності

ставлень, яка формує в підлітків і юнаків розуміння, що «гарне» здоров'я, щасливе життя, психологічне благополуччя потребують докладання зусиль, суб'єктного потенціалу;

2) *розвивально-корекційно-фасилітаційний комплекс* вправ, прийомів, психотехнік і технологій, що отримують своє розвивальне значення в межах психологічно орієнтованих програм (тренінг життєвих навичок, консультування з розвитку ресурсів життєздійснення, тренінг психотілесності, тренінг рефлексивних умінь і мотивації самоздійснення);

3) соціально-психологічна та психогігієнічна *освітня технологія «підвищення» здоров'я* як забезпечення відповідним інструментарієм тих керівників, педагогів-дослідників, творчих освітян, психологів, які мають сприяти актуалізації, заохоченню суб'єктної активності підлітків і юнаків, дозволяють побачити молоду людину як цілісну особистість. Методичні умови її реалізації базуються на «основних умовах» ефективності терапії К.Роджерса (прийняття, емпатія, конгруентність, трансценденція).

Організація формувального експерименту передбачала створення експериментальних та контрольних груп.

Аналіз результатів після проведення формувального експерименту подано в таблиці нижче.

Таблиця

Динаміка показників ставлення до здоров'я “до” та “після” формувального експерименту

Компонети	Показники	ЕГ (23)		КГ (23)		ЕГ (33)		КГ (33)		ЕГ (46)		КГ (46)	
		До/ після	До/ після	До/ після	До/ після	До/ після	До/ після	До/ після	До/ після	До/ після	До/ після	До/ після	
Посилення мотивац-сислової як позитивної спрямованості	Самоцінність	.27	.33	.30	.31	.31	.37	.32	.36	.38	.45	.39	.41
	Відповідальність	.36	.45	.33	.36	.33	.41	.33	.37	.39	.40	.39	.42
	Задоволеність життям	.24	.39	.22	.27	.39	.45	.37	.46	.37	.41	.40	.41
	Екстернальність у охороні здоров'я	.48	.56	.41	.44	.29	.41	.30	.34	.31	.45	.31	.31
Збільшення конгруентної рівноваги	Креативність	.32	.45	.27	.30	.45	.48	.33	.36	.39	.49	.37	.37
	Автономність	.22	.39	.19	.20	.30	.45	.30	.31	.40	.54	.40	.41
Використання якості рефлексії	Рефлексивність	.24	.49	.41	.41	.33	.40	.33	.34	.35	.45	.35	.36
	Саморефлексія тілесності	.36	.45	.33	.36	.33	.41	.33	.37	.39	.40	.39	.42
Використання механізмів суб'єктності	Риси	.24	.39	.22	.27	.39	.45	.37	.46	.37	.41	.40	.41
	Ситуації	.44	.49	.41	.41	.33	.40	.33	.34	.35	.45	.35	.36
СЛДЗ як суб'єктна активність													

Примітка: відмінності між групами за *t* - критерія Ст'юдента

* - значущість розбіжностей на рівні $p \leq 0,05$; ** - значущість розбіжностей на рівні $0,01$.

У структурно-змістовному плані спроектована модель психологічного супроводу включає такі *параметри*: суб'єкти супроводу, психологи і педагоги як фасилітатори, цілі, завдання,

етапи, критерії й методи ефективності. З організаційного боку психотренінгові програми складала тренінгові та консультативні *модулі* занять, що проводилася впродовж року, спочатку 2 рази на тиждень (1,5-3 год.), а через півроку 1 раз на тиждень, а також *інтерактивний комплекс* для користувачів Інтернету, де раз на тиждень проводились он-лайн сесії, де аудиторія складала 100 і більше осіб.

При проведенні тренінгових заходів ефект окремої психотехніки закріплювався у вигляді стійкого, цілісного психосоматичного стану, що супроводжувався бадьорим, радісним настроєм, який надалі можна було відтворювати в режимі саморозвитку при виконанні будь-якої діяльності, зокрема, творчої (уява, візуалізація, побудова смислообразу тощо) з опорою на розвиток системи осмисленої моторики, тілесності як особливої форми проектування. Ефективність усієї технології визначалася на основі самозвітів членів груп. Самозвіти виконувалися двома способами: вербальні самозвіти та анкетування методом Q-сортування (І.Д.Ялом). У цілому при порівнянні результатів формувального етапу в експериментальній та контрольній групі у виборі 10 найбільш значущих ефектів корекційного впливу оптимізації місця розташування у такому порядку – катарсис у емоційному компоненті як стан (30 % виборів), позбавлення від «зажимів» (28%), усвідомлення свого існування (26%), гостре відчуття тілесності (24%), переживання позитивних емоцій (23%), корисність навчання «підвищенню» здоров'я (22%), кваліфікованість психологічного консультування (21%), оцінювання кожного саногенного беатифікованого заходу через енергетичний потенціал (20%).

Порівняння результатів діагностики показало значущі розбіжності в експериментальній та контрольній групі за такими параметрами: рефлексивність (t -критерій Ст.=4,01 при $p=0,01$), аутентичність (t -критерій Ст.=2,85 при $p=0,01$), зростання конгруентної рівноваги між ціннісно-смысловими і динамічно-функціональними сторонами активності (t -критерій Ст.=3,02 при $p=0,01$), посилення позитивної спрямованості мотиваційно-смыслові регуляції (t -критерій Ст.=3,25 при $p=0,01$) (табл.).

Суб'єктність як людська якість, властивість і процесуальна характеристика, що формується в межах суб'єктної активності, значущо відрізняються в експериментальній та контрольній групі підлітків (t -критерій Ст.=4,47, $p=0,01$), юнаків (t -критерій Ст.=4,9, $p=0,01$) (табл.). Унаслідок психотерапевтичної, консультативної, психокорекційної роботи в експериментальній групі спостерігається значне підвищення суб'єктної активності, позитивна зміна особистісних характеристик. Зокрема, більш артикульованими та інтегрованими стає наповнення Я-концепції та фізичного Я-образу з обґрунтуванням підстав «життєвих» теорій (показники наративів – предикативність теорії здоров'я, здоровий глузд – зростання частоти появи на рівні $p \leq 0,01$), що означає посилення рівня психологічного та життєвого благополуччя учасників програми.

Такі позитивні особистісні зміни свідчать про формування й розвиток адекватної самооцінки та Я-концепції в структурі суб'єктності, вдосконалення системи когнітивних конструктів суб'єкта життя. Порівняння параметрів ціннісних орієнтацій *до та після* формувального експерименту у віковому розрізі показало тенденцію переходу ціннісного змісту із площини предметності (емоційна стійкість, дисциплінованість, старанність, пильність) у процесуальну особистісну площину (прагнення самовдосконалення, пізнання, розвитку, здоров'я).

Результати проведеного формувального експерименту засвідчили, що теоретичні положення, організаційні та методичні інструменти, які є змістом технологічної системи психологічного супроводження, є релевантними засобами розвитку освітньої практики «навчання» здоров'я.

Висновки. Узагальнення наукових підходів підтверджує, що фасилітуючим чинником в сфері благополучного «життя» та в царині особистісного (психологічного) здоров'я підлітків і юнаків є науково обгрунтована система психологічного супроводження при проектуванні профілактичного простору освітнього середовища. Така система, як свідчать результати формувального експерименту, допомагає підліткам та юнаками під час супроводження перетворити своє здоров'я на особливий «об'єкт турботи» – емоційно-когнітивного ставлення особистості, рефлексивного оцінювання та переживання психологічного благополуччя. Завдяки цьому, тим самим, учні та студенти розвивають в себе якості суб'єктності, функції регуляції, що сприяє становленню їх як суб'єктів життя.

Перспективними мають стати подальші дослідження, які дозволять поглибити уявлення про механізми суб'єктності у сфері здоров'я та сприяють визнанню необхідності запровадження багатовекторних моделей «навчання» в освітньому середовищі, де можливості особистісного потенціалу молодої людини є цінністю.

Література

1. Байер О.О. Життєві кризи особистості : навч.посібн./ О.О. Байер – Д.: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2010. – 244 с.
2. Бондаренко О.Ф. Метапсихологічний контекст психологічної допомоги / О.Ф. Бондаренко // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 4. – С. 4–12.
3. Бочелюк В.Й. Моделювання соціально-психологічних систем: теоретико-прикладний аспект : монографія/ В. Й. Бочелюк / За ред. В. Й. Бочелюка. – Запоріжжя : Класичний приват. ун-т, 2008. – 310 с.
4. Социально-психологические факторы распространения и особенности профилактической работы в условиях формирования среды : комитет по делам молодежи Днепропетровской обл. гос. администрации. – Днепропетровск, 1995. – 12 с.
5. Bandura A. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavior change. Psychological Review/ A. Bandura. – 1977, № 84. – P. 191-215
6. Maksimenko S.D. The genesis of the personality existence [Genezis sushhestvovaniya lichnosti] /S. D. Maksimenko. – Kiev:«КММ», 2006.

Транслітерація

1. Bayer O.O. Zhittevi krizi osobistosti : navch. posbn./ O.O. Bayer - D.: Vid-vo Dnipropetr. nac. un-t, 2010. – 244 p.
2. Bondarenko O. F. Metapsihologichniy kontekst psihologichnoyi dopomogi / O. F. Bondarenko // Pedagogika i psihologiya. – 2002. – № 4. – S. 4–12.
3. Bochelyuk V. Y. Modelyuvannya sotsialno-psihologichnih sistem: teoretiko-prikladniy aspekt : monografiya / Za red. V. Y. Bochelyuka. – Zaporizhzhya : Klasichniy privat. un-t, 2008. – 310 s.

4. Socially-psychological factors of distribution and feature of prophylactic work in the conditions of forming of environment : committee in matters of young people of Dnepropetrovsk obl. gos. administrations. – Dnepropetrovsk, 1995. – 12 p.

5. Bandura A. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavior change/ A. Bandura //Psychological Review. – 1977. – № 84. – P. 191–215.

6. Maksimenko S. D. The genesis of the personality existence [Genezis sushhestvovaniya lichnosti]/S. D. Maksimenko. – Kiev: «KMM», 2006.

Богучарова Е.И.

ПРАКТИКА ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ЗДОРОВЬЯ КАК УСИЛЕНИЕ СУБЪЕКТНОСТИ ЛИЧНОСТИ

В статье показано, что важным фактором развития здоровья личности является психологическое сопровождение в сензитивный для этого период – подростковом и юношеском возрасте, в частности в образовательной среде.

Результаты формирующего эксперимента свидетельствует: подростки и юноши в процессе сопровождения «превращают» свое психологическое здоровье в особенный «объект заботы» личности - эмоционально-когнитивного отношения, рефлексивного оценивания и переживания психологического благополучия, развивающие в них качества субъектности и функции саморегуляции как психологические средства становления субъекта жизни. Источников – 6.

Ключевые слова: *внутренние системные факторы развития, личностное отношение к здоровью, «обучение» здоровью, психологическое благополучие, психологическое сопровождение, субъектность.*

Bogucharova O.I.

Practice of psychological assistance for health as strengthening of subjectivity's personality

The article is shown that the important factor of development of personality's health is psychological assistance for this process at the sensitive period - teenagers and youths' one, particularly in educational environment.

Forming experiment's results reveal: teenagers and youths in the process of psychological assistance «convert» the health into the special personality's «care's object» – emotional-cognitive attitude, reflection's evaluation and experiencing of psychological well-being, so developing in itself subjectivity' traits, functions of self-regulation, that is psychological instruments in becoming them as subjects of life. Sources – 6.

Key words: *inner system's developmental factors, “learning” to health, personality's attitudes to health, psychological well-being, psychological assistance, subjectivity.*

Богучарова Елена Іванівна - доктор психологічних наук, професор кафедри соціальної психології та психології управління, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара.